

Παναγιώτης Κάτσαρης - Γεώργιος Κάργας *Γενετικά τροποποιημένα και ΕΕ*

Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα, ζώα και φυτά που κυκλοφορούν πλέον ευρύτατα στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια πραγματικότητα. Για να δούμε πως φθάσαμε σήμερα σε αυτή την κατάσταση θα πρέπει να γίνει μια αναδρομή πίσω στον χρόνο. Αλλά πρώτα ας δούμε τι ισχύει σήμερα στην ΕΕ σε σχέση με τα «μεταλλαγμένα». Σύμφωνα λοιπόν με τα τελευταία δεδομένα υποχρεωτική θα είναι πλέον η σήμανση και η ανίχνευση των γενετικά τροποποιημένων συστατικών σε όλη την αλυσίδα παραγωγής ενός προϊόντος, ανεξάρτητα από το αν μπορούν να εντοπισθούν στην τελική του μορφή, με την απόφαση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο απέρριψε την έκθεση-πρόταση του ευρωβουλευτή της ΝΔ Αντώνη Τρακατέλη. Υπέρ του κανονισμού ψήφισαν 308 ευρωβουλευτές και κατά 208, ενώ υπήρξαν 39 αποχές. Ο κ. Τρακατέλης στην έκθεσή του ζητούσε να συνδυασθεί ο προτεινόμενος κανονισμός με τις επιστημονικές μεθόδους ανεύρεσης των διαφορών ανάμεσα στα προϊόντα που παράγονται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς και τα συμβατικά προϊόντα. Κατά τη διάρκεια συνέντευξης Τύπου, ο κ. Τρακατέλης δήλωσε παρ' όλα αυτά εν μέρει ικανοποιημένος, αφού το καινούργιο κείμενο είναι λιγότερο «ακραίο» από το κείμενο που πρότεινε η Επιτροπή Περιβάλλοντος, η οποία ζητούσε τη σήμανση όλων των προϊόντων που προέρχονται από ζώα που έστω και παροδικά είχαν τραφεί με γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Η νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία

θέτει αυστηρότερους κανόνες για τη σήμανση και την ιχνηλασιμότητα των μεταλλαγμένων προϊόντων, καθιστώντας υποχρεωτική τη σαφή σήμανση για όλα τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές που περιέχουν ή προέρχονται από μεταλλαγμένους οργανισμούς. Παρόλο που η νομοθεσία αυτή ανοίγει την πόρτα της Ευρώπης στα μεταλλαγμένα, ταυτόχρονα δίνει και ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια των καταναλωτών για να εξοστρακίσουν οριστικά τα μεταλλαγμένα από το πιάτο τους, σύμφωνα με οικολογικές οργανώσεις και την Greenpeace. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όμως, αρνείται να θεσπίσει κοινοτικούς κανόνες για θέματα όπως η προστασία των συμβατικών και βιολογικών καλλιεργειών από τα μεταλλαγμένα (γνωστό και ως το θέμα της «συνύπαρξης») και η αντικειμενική ευθύνη, δηλαδή η ανάληψη της οικονομικής ευθύνης από τον παραγωγό μεταλλαγμένων προϊόντων για οποιαδήποτε βλάβη προκληθεί από τυχόν επιμόλυνση από μεταλλαγμένους οργανισμούς. Αντιθέτως, προωθεί μια οδηγία για τους σπόρους που νομιμοποιεί την επιμόλυνσή τους με μεταλλαγμένους οργανισμούς. Αν τυχόν εφαρμοστεί η προτεινόμενη οδηγία, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση στο περιβάλλον δεσεκατομμυρίων μεταλλαγμένων (εγκεκριμένων και μη εγκεκριμένων ποικιλιών) φυτών σε όλη την Ευρώπη. Επίσης σε σύστασή της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει ότι η καλλιέργεια γενετικά «μεταλλαγμένων» οργανισμών είναι πιθανό να έχει επιπτώσεις στην οργάνωση της γεωργικής παραγωγής, δηλαδή να προ-

κληθεί συμπτωματική και ανεπιθύμητη παρουσία γενετικά μεταλλαγμένων καλλιέργειών σε συμβατικές καλλιέργειες. Παρ' όλα αυτά προτείνεται η θέσπιση κανόνων σε επίπεδο κράτους-μέλους και όχι σε ευρωπαϊκό, «αγνοώντας» ότι η επιμόλυνση από τα μεταλλαγμένα μπορεί να ξεπεράσει τα σύνορα μιας χώρας. Αντιθέτως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) σε πρόσφατη έκθεσή του προτείνει: «Οι κοινοτικές ρυθμίσεις σχετικά με τη συνύπαρξη πρέπει να παρέχουν στα κράτη-μέλη τη δυνατότητα να απαγορεύουν ολοσχερώς την καλλιέργεια γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών σε γεωγραφικά περιορισμένες περιοχές». Το άρθρο 19 της Οδηγίας 2001/18 προβλέπει ότι περιοχές με ειδική γεωμορφολογία, οικολογικές ζώνες, προστατευόμενες περιοχές μπορούν να εξαιρεθούν από την εμπορία μεταλλαγμένων. Η κάθε αίτηση για καλλιέργεια μεταλλαγμένων θα εξετάζεται κατά περίπτωση και απαιτείται η προσκόμιση στοιχείων που αποδεικνύουν ότι τα μεταλλαγμένα δεν θα έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εφαρμόσει ενιαίους και δεσμευτικούς κανόνες σχετικά με το θέμα της επιμόλυνσης από μεταλλαγμένους οργανισμούς και της αντικειμενικής ευθύνης. Στην οδηγία 2001/18 για τη σκόπιμη απελευθέρωση των γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον –σημείωση (4)– αναφέρεται επίσης: «Οι ζώντες <μεταλλαγμένοι> οργανισμοί, που ελευθερώνονται στο περιβάλλον σε μεγάλες ή μικρές ποσότητες, είτε για πειραματικούς σκοπούς είτε ως εμπορικά προϊόντα, είναι δυνατόν να αναπαραχθούν στο περιβάλλον και να διασχίσουν εθνικά σύνορα, θίγοντας με τον τρόπο αυτό τα άλλα κράτη-μέλη. Οι συνέπειες μιας τέτοιας ελευθέρωσης μπορεί να είναι αμετάκλητες».

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι έχουμε ήδη οδηγηθεί σε μια *de facto* αποδοχή της ύπαρξης, κυκλοφορίας και κατανάλωσης «μεταλλαγμένων» στην ΕΕ από τις υποτιθέμενες μαχόμενες οικολογικές οργανώσεις. Ο μόνος τομέας δράσης ενάντια στα γενετικά τροποποιημένα είναι τώρα πια, σύμφωνα με αυτές, η μάχη σε τοπικό επίπεδο με τις νομοθεσίες και τους κανονισμούς για όσο το δυνατόν λιγότερες συνέπειες από την κατανάλωση και καλλιέργειά τους. Από την άλλη η ΕΕ φαίνεται καθαρά ότι προωθεί τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και φυσικά τα γενετικά τροποποιημένα φυτά για καλλιέργεια. Τι έγινε όμως και άλλαξε σιγά σιγά η στάση της ΕΕ απέναντι στα γενετικά τροποποιημένα; Είναι οι ισχυρές πιέσεις των ΗΠΑ που αποδίδουν; Είναι μήπως η προσφυγή τους στον Π.Ο.Ε. για το μορατόριουμ της ΕΕ; Οι διάφορες οικολογικές ομάδες και οργανώσεις συνήθως απαντούν θετικά σ' αυτό το ερώτημα (βλ. Greenpeace). Αυτό που είναι όμως αυταπόδεικτο είναι το γεγονός ότι η ΕΕ έχει ήδη δώσει άδειες για κυκλοφορία, εδώ και μερικά χρόνια, σε τρόφιμα που περιέχουν γενετικά τροποποιημένα, αλλά και το τελευταίο διάστημα προχωράει επιθετικά στη θέσπιση διατάξεων και ρυθμίσεων που αφορούν στην ευρεία κυκλοφορία των «μεταλλαγμένων». Αν όπως ισχυρίζονται οι διάφορες «οικολογικές» ομάδες αυτά είναι ένα προϊόν πιέσεων, τότε γιατί αυτή η βιασύνη; Γιατί δεν περιμένει η ΕΕ την απόφαση του Π.Ο.Ε., όπου έχουν προσφύγει οι ΗΠΑ;

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι απλή και δεν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια για να την κατανοήσει κανείς. Είναι αλήθεια ότι η ΕΕ στα πρώτα βήματα των γενετικά τροποποιημένων στην αγορά ήταν επιφυλακτική, έως και αρνητική μπορεί να πει κανείς, αυτό όμως δεν οφειλόταν σε κά-

ποια οικολογική ευαισθησία από πλευράς της, αντιθέτως μάλιστα το ίδιο διάστημα θα πρέπει να θυμηθούμε τις προσπάθειες για την παρουσίαση του πρώτου κλωνοποιημένου ζώου στον ευρωπαϊκό χώρο με την κλωνοποίηση της Ντόλυ στην Αγγλία. Το αντίστοιχο διάστημα λοιπόν που οι αμερικάνικες πολυεθνικές κατέθεταν αιτήσεις για πατέντες σε σχέση με τα γενετικά τροποποιημένα φυτά και σπόρους οι ευρωπαϊκές κατέθεταν αίτηση για πατέντα σχετικά με την κλωνοποίηση όλων των θηλαστικών με πρότυπο την Ντόλυ. Στον τομέα φυσικά των γενετικά τροποποιημένων οι ευρωπαϊκές εταιρείες ήταν αρκετά πίσω από τις αμερικάνικες, και φυσικά δεν ήταν συμφέρον να ανοίξουν οι αγορές της Ευρώπης στα «μεταλλαγμένα» και να τις κατακτήσουν οι Αμερικανοί. Στα χρόνια που ακολούθησαν το ευρωπαϊκό κεφάλαιο επιδόθηκε σε έναν αγώνα δρόμου για να καλύψει το χαμένο έδαφος. Πολλαπλές συγχωνεύσεις στον τομέα των εταιρειών αγροχημικών, περιορισμός των δαπανών σε αυτό τον κλάδο με ταυτόχρονες επενδύσεις τεράστιων ποσών στην έρευνα (για «μεταλλαγμένα» φυσικά), που απ' ότι φαίνεται απέδωσαν ικανοποιητικά. Δεν είναι τυχαίο ότι το τελευταίο διάστημα στους κύκλους των «οικολόγων» συζητιέται έντονα το παρασκήνιο των διαβουλεύσεων για την κυκλοφορία με επίσημη έγκριση ενός γενετικά τροποποιημένου καλαμποκιού, φυσικά ευρωπαϊκής προέλευσης. Φαίνεται λοιπόν

καθαρά ότι το πρόβλημα των γενετικά τροποποιημένων με όλο το συνονθύλευμα της νομοθεσίας των απαγορεύσεων, των ρυθμίσεων και των κανονισμών δεν είναι τίποτε άλλο παρά η έκφραση του ανταγωνισμού μεταξύ εταιρειών «νέας τεχνολογίας», όπως αποκαλούνται, με έδρα την Ευρώπη και την Αμερική. Τα κέρδη των εταιρειών αυτών είναι που υπαγορεύουν τις φαινομενικά οξύτατες αντιπαραθέσεις μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Και φυσικά από τα εμπορικά αυτά παιχνίδια δεν θα μπορούσαν να μείνουν έξω και οι εθνικοί υποστηρικτές της μιας ή της άλλης πλευράς συμφερόντων (βλ. Τρακατέλης ΝΔ, Ανωμερίτης ΠΑΣΟΚ).

Διάφορες πρωτοβουλίες, που ξεκίνησαν από οικολογικές κυρίως οργανώσεις, για θέαπιση ειδικών ρυθμίσεων σε τοπικό επίπεδο, όταν διαπιστώθηκε ότι η Ευρώπη προχωρά ταχύτατα προς το άνοιγμα των αγορών της στα «μεταλλαγμένα», ενώ ακόμα η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν αποσαφηνίζει σημαντικά θέματα που αφορούν στο εισόδημα των αγροτών, την προστασία της γεωργίας, των καταναλωτών και του περιβάλλοντος από αυτά, βρίσκονται σε λάθος δρόμο. Είναι ανάγκη σήμερα να αντιπαραθεθούμε σε βάθος με τη λογική που επιβάλλει την κυκλοφορία των γενετικά τροποποιημένων, τη λογική του κέρδους των επιχειρήσεων και της εκμετάλλευσης ακόμη και του γενετικού πλούτου του πλανήτη με ανυπολόγιστες συνέπειες για το περιβάλλον και την ανθρώπινη ζωή.